Zeeburg – leeftijdsverdeling van begravenen

De joodse begraafplaats Zeeburg werd allereerst gebruikt voor het begraven van kinderen. Dat zie je duidelijk terug in de leeftijdsverdeling. Bijgaand een viertal tabellen van de leeftijdsverdeling per decennium van de jaren 1830 tot 1930 en een grafiekje dat een en ander samenvat.

De cijfers zijn gebaseerd op een totaaloverzicht van de Verloven tot Begraven uit die periode. De eerste van die verloven dateert van 2 februari 1834, de laatste van 13 december 1947. Daartussen zitten zeer veel kleinere lacunes (van enkele maanden) en een flink aantal grotere. De jaren die geheel ontbreken: 1835; 1837 (op drie na); 1838; 1843 (op twee na); 1870; 1873; 1876; 1885; 1891; 1895; 1897; 1904; 1908-'11; 1913 (op één na); 1915-1919; 1922-1927; 1929-'30; 1932-'33; en na 1935 is er alleen nog dat laatste begraafverlof van 13 december 1947. Aangezien dit vooralsnog alle gegevens zijn die we voor de betreffende periode hebben, zullen we het hiermee moeten doen, maar gezien de onvolledigheid is een slag om de arm gepast.

Ik onderscheid in de tabellen een aantal leeftijdscategorieën: Allereerst de "levensloos" geborenen, waarbij alle abortussen vanaf ca. 12 weken na de bevruchting zijn inbegrepen. Vervolgens de kinderen die levend ter wereld kwamen maar voor hun 31ste levensdag overleden. Die twee categorieën vormen samen de 'nefalim', een om religieuze redenen relevante groep: ze worden traditioneel beschouwd als kinderen die in feite niet hebben bestaan. Nabestaanden werden niet geacht om hun heengaan te rouwen, en hoewel ze wel werden begraven, gebeurde dat zonder plechtigheid waarbij verwanten aanwezig waren, en werd de plek waar ze begraven werden niet geregistreerd. Het is vooralsnog een open vraag waar deze nefalim op Zeeburg terechtkwamen. De volgende grens trok ik bij vijf jaar; dat is een vrij willekeurige grens, maar hij maakt in elk geval zichtbaar dat kindersterfte vooral vóór die leeftijd plaatsvond. De sterfte tussen 5 en 12 jaar – de volgende grens – is aanzienlijk kleiner hoewel de periode langer is. De grens van 12 jaar is een compromis. Zeeburg had altijd twee vakken waar op dat moment begraven werd: kinderen en volwassenen. Niet helemaal duidelijk is of de grens daartussen een kwestie van formele volwassenheid was (bat- en bar-mitswa: 12 jaar voor meisjes; 13 jaar voor jongens) of ook een kwestie van lichaamslengte (kindergraven waren korter en smaller dan graven voor volwassenen). De grenzen daarna liggen bij de ronde getallen 20, 30, enzovoort.

In de tabellen vindt u per decennium aantallen en percentages, zowel voor elke categorie afzonderlijk, als cumulatief (de betreffende categorie plus alle voorgaande). In de grafiek zijn de cumulatieve percentages uitgezet.

Uit de cijfers laten zich een aantal conclusies trekken. Allereerst over het gebruik van de begraafplaats: tot 1914 verandert daarin weinig; daarna worden er eigenlijk alleen nog kinderen jonger dan 31 dagen – nefalim dus – begraven. Er zijn daarnaast nog zes (op twee na, bejaarde) volwassenen geregistreerd; mogelijk mensen voor wie al veel eerder een graf naast hun partner was gereserveerd – iets waarover de begraafverloven geen uitsluitsel geven omdat er na 1904 geen rij- en grafnummers meer zijn geregistreerd. (In de grafiek is dit verschil in gebruik gemarkeerd door de periode na 1914 in zwart-wit weer te geven, in de tabellen kregen die jaren een geel achtergrondje.)

Die nefalim vormen 20 à 25 procent van alle begravenen en ca. eenderde tot de helft van de kinderen; bij meer dan de helft van die nefalim gaat het om levenloos (en al dan niet voortijdig) ter wereld gekomen kinderen.

Het percentage overledenen tot 12 jaar (in elk geval ruwweg degenen die in een kindervak begraven werden) vertoont een duidelijk verloop: van de jaren 1830 tot de jaren 1880 stijgt het geleidelijk van ca. 65 naar bijna 80 om vervolgens eveneens geleidelijk, maar sneller, af te nemen naar ca. 45 in de jaren 1910. Ik heb de betreffende percentages in de tabel en de grafiek met een groene band gemarkeerd. Het is aan historici om een nadere verklaring voor dit verloop te zoeken, maar het ligt voor de hand dat daarin zowel economische factoren als een toename van medische kennis een rol speelden.

Bart Voorzanger (april 2015)

Leeftijd begravenen: cumulatief percentage (voor toelichting zie tekst)

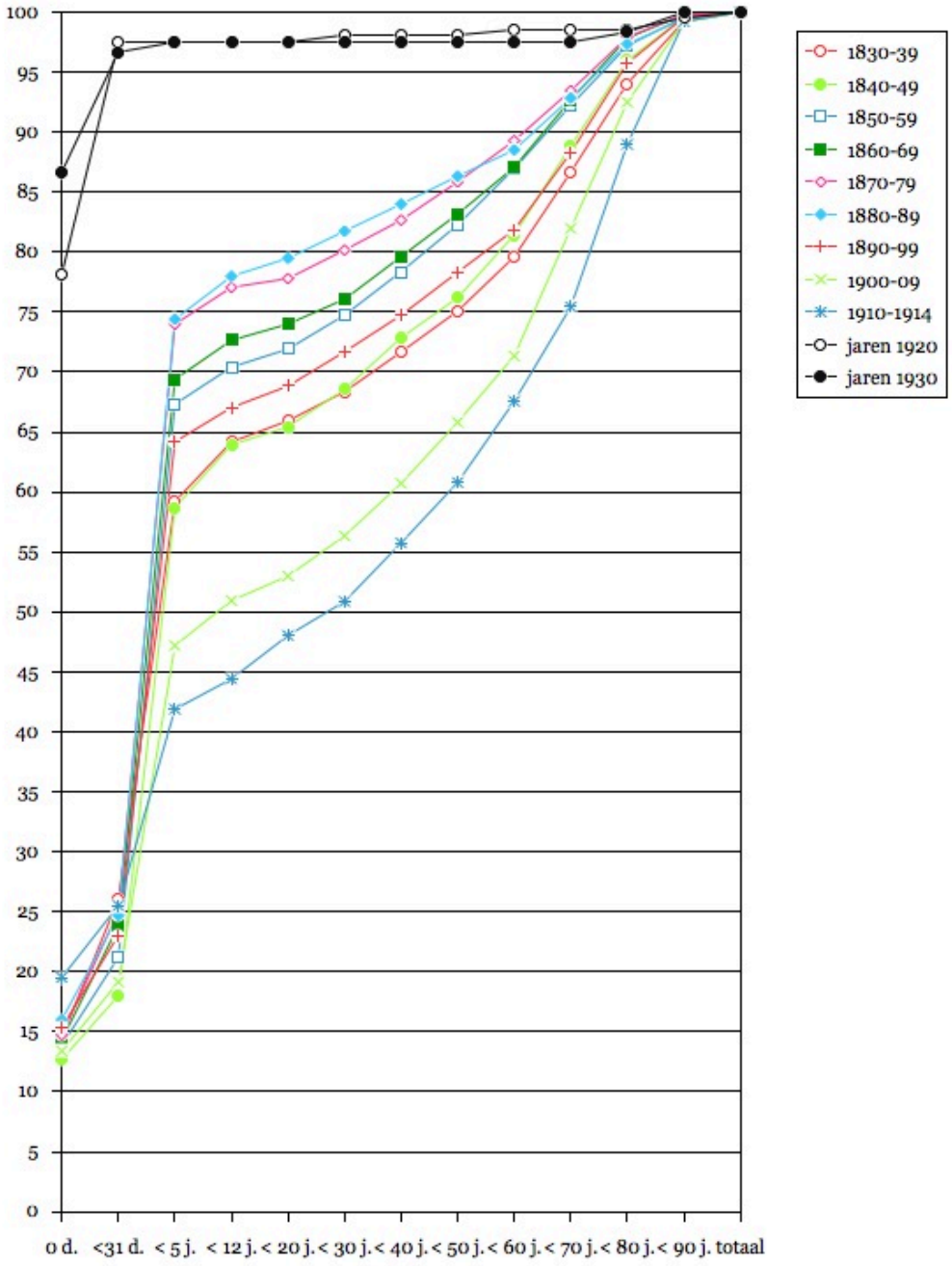

Verloven tot Begraven Zeeburg – leeftijdsverdeling begravenen

aantallen

	1830-39	1840-49	1850-59	1860-69	1870-79	1880-89	1890-99	1900-09	1910-1914	jaren 1920	jaren 1930
0 d.	132	354	387	338	360	447	317	300	124	161	104
1 - 31 d.	104	148	205	226	252	243	159	129	38	40	12
31 d. - 5 j.	301	1135	1287	1077	1197	1388	850	628	104	0	1
5 - 12 j.	45	146	86	77	75	100	59	84	16	0	0
12 - 20 j.	16	42	42	32	18	42	37	46	23	0	0
20 - 30 j.	22	87	79	49	58	63	59	75	18	1	0
30 - 40 j.	30	120	101	84	61	63	63	98	31	0	0
40 - 50 j.	31	93	109	84	78	65	74	114	32	0	0
50 - 60 j.	41	146	131	92	84	61	73	124	43	1	0
60 - 70 j.	64	207	147	133	102	121	133	238	50	0	0
70 - 80 j.	67	199	139	122	109	126	154	236	86	0	1
80 - 90 j.	47	100	66	46	46	58	79	150	65	2	2
≥ 90 j.	7	12	12	5	5	16	9	18	5	1	0

aantallen cumulatief

	1830-39	1840-49	1850-59	1860-69	1870-79	1880-89	1890-99	1900-09	1910-1914	jaren 1920	jaren 1930
0 d.	132	354	387	338	360	447	317	300	124	161	104
<31 d.	236	502	592	564	612	690	476	429	162	201	116
< 5 j.	537	1637	1879	1641	1809	2078	1326	1057	266	201	117
< 12 j.	582	1783	1965	1718	1884	2178	1385	1141	282	201	117
< 20 j.	598	1825	2007	1750	1902	2220	1422	1187	305	201	117
< 30 j.	620	1912	2086	1799	1960	2283	1481	1262	323	202	117
< 40 j.	650	2032	2187	1883	2021	2346	1544	1360	354	202	117
< 50 j.	681	2125	2296	1967	2099	2411	1618	1474	386	202	117
< 60 j.	722	2271	2427	2059	2183	2472	1691	1598	429	203	117
< 70 j.	786	2478	2574	2192	2285	2593	1824	1836	479	203	117
< 80 j.	853	2677	2713	2314	2394	2719	1978	2072	565	203	118
< 90 j.	900	2777	2779	2360	2440	2777	2057	2222	630	205	120
totaal	907	2789	2791	2365	2445	2793	2066	2240	635	206	120

percentages

	1830-39	1840-49	1850-59	1860-69	1870-79	1880-89	1890-99	1900-09	1910-1914	jaren 1920	jaren 1930
0 d.	14,6	12,7	13,9	14,3	14,7	16,0	15,3	13,4	19,5	78,2	86,7
1 - 31 d.	11,5	5,3	7,3	9,6	10,3	8,7	7,7	5,8	6,0	19,4	10,0
31 d. - 5 j.	33,2	40,7	46,1	45,5	49,0	49,7	41,1	28,0	16,4	0,0	0,8
5 - 12 j.	5,0	5,2	3,1	3,3	3,1	3,6	2,9	3,8	2,5	0,0	0,0
12 - 20 j.	1,8	1,5	1,5	1,4	0,7	1,5	1,8	2,1	3,6	0,0	0,0
20 - 30 j.	2,4	3,1	2,8	2,1	2,4	2,3	2,9	3,3	2,8	0,5	0,0
30 - 40 j.	3,3	4,3	3,6	3,6	2,5	2,3	3,0	4,4	4,9	0,0	0,0
40 - 50 j.	3,4	3,3	3,9	3,6	3,2	2,3	3,6	5,1	5,0	0,0	0,0
50 - 60 j.	4,5	5,2	4,7	3,9	3,4	2,2	3,5	5,5	6,8	0,5	0,0
60 - 70 j.	7,1	7,4	5,3	5,6	4,2	4,3	6,4	10,6	7,9	0,0	0,0
70 - 80 j.	7,4	7,1	5,0	5,2	4,5	4,5	7,5	10,5	13,5	0,0	0,8
80 - 90 j.	5,2	3,6	2,4	1,9	1,9	2,1	3,8	6,7	10,2	1,0	1,7
≥ 90 j.	0,8	0,4	0,4	0,2	0,2	0,6	0,4	0,8	0,8	0,5	0,0

percentages cumulatief

	1830-39	1840-49	1850-59	1860-69	1870-79	1880-89	1890-99	1900-09	1910-1914	jaren 1920	jaren 1930
0 d.	14,6	12,7	13,9	14,3	14,7	16,0	15,3	13,4	19,5	78,2	86,7
<31 d.	26,0	18,0	21,2	23,8	25,0	24,7	23,0	19,2	25,5	97,6	96,7
< 5 j.	59,2	58,7	67,3	69,4	74,0	74,4	64,2	47,2	41,9	97,6	97,5
< 12 j.	64,2	63,9	70,4	72,6	77,1	78,0	67,0	50,9	44,4	97,6	97,5
< 20 j.	65,9	65,4	71,9	74,0	77,8	79,5	68,8	53,0	48,0	97,6	97,5
< 30 j.	68,4	68,6	74,7	76,1	80,2	81,7	71,7	56,3	50,9	98,1	97,5
< 40 j.	71,7	72,9	78,4	79,6	82,7	84,0	74,7	60,7	55,7	98,1	97,5
< 50 j.	75,1	76,2	82,3	83,2	85,8	86,3	78,3	65,8	60,8	98,1	97,5
< 60 j.	79,6	81,4	87,0	87,1	89,3	88,5	81,8	71,3	67,6	98,5	97,5
< 70 j.	86,7	88,8	92,2	92,7	93,5	92,8	88,3	82,0	75,4	98,5	97,5
< 80 j.	94,0	96,0	97,2	97,8	97,9	97,4	95,7	92,5	89,0	98,5	98,3
< 90 j.	99,2	99,6	99,6	99,8	99,8	99,4	99,6	99,2	99,2	99,5	100,0
totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0